

Tuluttut A - 2022

1. Ilinniartitsissutip inissisimaneera

Tuluttoorneq piginnaasassanik ilinniartitsissutaavoq, ilisimasassanik ilinniartitsissutaavoq kulturikkut ilinniartitsissutaavoq attaveqartarnermillu ilinniartitsissutaalluni, tassanilu najukkami nunarsuarmullu isiginnilluni oqaatsinik, kultureqarnermik inuiaqatigiinnilu pissutsinik suliaqarfiulluni. Ilinniartitsissummi aallaaviuvoq allannermik paasinneriaaseq annertusisaq, ilaatinneqarlutillu tuluit oqaasiinik oqalulluni allalluni atuineq aamma ilinniartitsissutip sammisai pillugit teoretiskimik ilisimasaqarneq.

1.2 Ilinniartitsissummi siunertat

Ilisimasat piginnaasallu

Ilinniartut tuluit oqaasiinik imatut ilisimasaqartigissapput oqaatsinillu imatut piginnaasaqatigissallutik tuluttut allattarissatigut oqaluttarissatigullu ajornaquteqanngitsumik attaveqarsinnaassallutik. Ilinniartut tassunga atatillugu Tuluit Nunaanni, Amerikami sumiiffinnilu tuluttut oqaaseqarfiusuni allani inuiaqatigiinni pissutsit kulturillu pillugit ilisimasaqassallutik.

Ilikkagaqartarnermi sulinermilu piginnaasat

Ilinniartut oqaatsinik ilikkagaqartarnermi periusissiat naleqquttut atorsinnaassavaat aammalu ilinniartitsissumi suliasat assigiinngitsut suliarisinnaassallugit, taamaalillutik oqaatsitigut kulturikkullu ilisimasatik, oqaatsit pillugit paasinnittarnertik taamaalillutillu ilinniagaqarnermi piginnaasatik tamanut tunngasut ineriartortissallugit.

Inuttut inuillu akornanni attaveqatigiittarnermi piginnaasat

Ilinniartut tuluit oqaasiinik inuttut inuillu akornanni attaveqatigiittarnermi atuisinnaassapput, aammalu oqaatsit atorneranni qisuariaateqarsinnaassallutik ilaatigut taamaalillutik namminneq kinaassutsiminnik paasinnittarnertik ineriartortissallugu.

Kulturikkut inuiaqatigiillu akornanni piginnaasat

Kulturit akornanni attaveqartarnermi tuluit oqaasii ilinniartut atorsinnaassavaat, ilaatigut taamaalillutik namminneq kulturikkut tunngavimminnik paasinnittarnertik ineriartortissallugu. Ilinniartut ilinniatsissummi ilisimasatik Kalaallit Nunaanni pissutsinut sanilliussinnaassavaat aammalu nunarsuarmi qanilliartorfiusumi paasisassarsiornermi iliuuseqartarnermilu oqaatsit atorsinnaassallugit.

3. Ilikkagassatut anguniakkat imarisaalu

3.1. Ilikkagassatut anguniakkat

Ilinniartut ukuninnga piginnaasaqassapput:

Oqaatsinik piginnaasaqarneq:

- a) nunat immikkoortuinit assigiinngitsut sammisat nalinginnaasut suliamullu tunngasut assigiinngitsunillu ilusillit pillugit tuluttut nalunakannersunik oqaluttarissatigut allattarissatigullu paasinnissinnaassallutik,
- b) oqaatsinik piginnaasat allanngorartumik atorsinnaassallugit, tassanilu sammisat nalinginnaasut sulianullu tunngasut pillugit oqaloqatigiinnermi oqallinnermilu ajornartorsiuteqaratik peqataasinnaassallutik,
- c) attaveqarnermi inissisimaneq paasillugu suliani pissutsit ajornakusoortut pillugit tuluttut oqallorilluni eqqortumillu aqqissuulluakkamik takisuumik oqaluttarissatigut allattarissatigullu saqqummiisinnaassallutik,

Oqaatsit, allatat kulturilu

- d) tuluttut oqaasertat assigiinngiaartut imarisaannik, isummanik oqaatsinillu atuinerit assigiinngissutaannik nassuiaasinnaassallutik,
- e) ilinniartitsissummi oqaatsit atorneqartartut atorlugit sammisat nalinginnaasut suliamullu tunngasut pillugit oqaasertanik nutaanik pisoqaanernillu assigiinngitsunik nalilersuisinnaallutik nassuiaasinnaallutillu,
- f) inuiaqatigiinnut, kultureqarnermut, oqaluttuarisaanermut sulianilu tunngasunut tunngatillugu oqaasertat ataasiakkaat attuumassuteqartilersinnaassallugit,
- g) kusanartuliorneq tunngavigalugu oqariaatsit assigiinngitsut qisuariarfigisinnaassallugit,
- h) maannakkut oqaluttuarisaanermilu pissutsit nalilersornissaannut attuumassuteqartilernissaannullu Tuluut Nunaanni, USA-mi sumiiffinnilu allani tuluttut oqaluffiusuni oqaluttuarisaanikkut, kultureqarnikkut inuiaqatigiinnilu pissutsit pillugit tunngaviumik ilisimasat atorsinnaassallugit,
- i) oqaatsinik nalilersuineri, oqaasertanik paasinninnermi ingerlatitseqqiisarnermilu atugassanik tuluut oqaasiisa sannai oqaasilerinerlu pillugit tunngaviumik ilisimasat atorsinnaassallugit aamma
- j) tuluut oqaasiinik ilinniakkanik annertunerusunik paasiniaasinnaassallutik aammalu atortorissarutit, quppersakkat paasissutissanillu pissarsivissat naleqquttut atorsinnaassallugit.

3.2. Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnerit

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnerit tassaapput:

- a) tuluut oqaasiini oqaasilerineq, tassunga ilanngullugit oqaaseqatigiilerineq, taaguineq, allattaatsit naqinnerillu,
- b) oqaatsit atorsinnaasat, oqaatsinik pilersitsineq aamma oqariaatsit assersuummik imallit
- c) oqaasertaliortarneq oqaasertaliillu imminnut atanerat,
- d) nalinginnaasunut sulianullu atatillugu attaveqatigeeriaatsit attaveqatigiittarnernilu periusissiat,
- e) oqaasertat isummaasa imarisaannik nalilersuineq,
- f) piffissani assigiinngitsuni atuakkiat oqaasertai assigiinngiaartut amerlasuut,

- g) atuakkiat atuakkiaangitsullu nutaarerit oqaasertai assigiinngiaartut amerlasuut,
- h) Tuluit Nunaanni USA-milu oqaluttuarisaanermi, kulturikkut inuiaqatigiinnilu pissutsit pingaaruteqartut aamma
- i) nunarsuarmi tuluttut oqaluffiusuni oqaluttuarisaanermi maannakkullu pissutsit.

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnerit tassaapput tuluttut allat piviusut, suliareqqinneqangitsut, ikittuinnaat eqqaassanngikkaanni, ilinniartitsissutip kulturimut tunngasortaanik aallaaveqartussat imaluunniit taakkununga atassuserneqarsinnaasut.

3.3 Ilassutitut ilinniakkat

Ilinniartut taamaallaat pingaarnertut ilinniakkat atorlugit ilikkagassatigut anguniakkat angusinnaassanngilaat.

Illassutitut ilinniakkani pingaarnertut ilinniakkat takussutissinneqassapput itisilerneqarlutillu ilinniartitsissumilu anguniakkat naapertorlugit ilinniartut ilinniakkani paasisaat annertusineqassalluni. Illassutitut ilinniakkani ilaapput oqaasertat oqariartaatsillu allat tuluttut oqaaseqarfiusunit tuluttullu ilinniakkani ilinniartitsissutinit allanit aallaaveqartut. Tuluttut oqaasertat atuakkiortunit tuluttut oqaaseqanngitsunit allanneqarnikutilaatigut ilaapput. Aammattaaq ilassutitut ilinniakkani pingaarnertut ilinniakkat atorlugit Kalaallit Nunaanni nunallu tamat akornanni pissutsinik sapinngisamik annertunerpaamik takussutitsisiisnaassallutik.

Illassutitut ilinniakkanik toqqaanermi ilinniakkap sammiviatut toqqagaq annertuumik apequtaassaaq. Ilinniakkat sammivianni niuernermit tuluttut ilinniartitsinermit niuernermit annertuumik ilassuteqassapput, tassungalu peqatigitillugu atuakkiat inuiaqatigiillu pillugit sammisat isiginiarneqassallutik. Ilinniakkat sammivianni teknologiimi ilassutitut ilinniakkat tekniki pinngortitamillu ilisimatusarneq pillugu sammisanut attuumassuteqassapput, ilinniartut taamaalillutik teknologiimi pinngortitamillu ilisimatusarnermi taaguutinik pilersitseriaatsinillu paasisaqassallutik.

4 Ilinniartitsinerup aqqissuunneqarnera

4.1 Ilinniartitseriatsimi periutsit

- a) Ilinniartitsinermit ilinniartut ilinniakkani qaffasissusiat ilisimasaallu aallaavigineqassapput.
- b) Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartitsisut ilinniartullu akornani ilikkagaqartarnermi oqaloqatigiittarnerattut sapinngisamik isikkulerlugu.
- c) Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaajaanegassallutik.
- d) Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartut soqutigisaat pisariaqartitaallu isiginiarneqassallutik, taaamaalilluni ilinniartut ilinniartitsissutip

pissanganartuuneranik, naleqquttuuneranik soqutiginaruuneranillu misigisaqarnissamut periarfissinneqassallutik.

- e) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniagaqarnerup ingerlanneqarnerini ataasiakkaani sammisanilu ineriartortitsinermi ilinniartitsissut siuariarfiussalluni, tassa ilinniartitsissummi oqaatsit oqariartaatsillu ineriartorfiussallutik, taamaalilluni ilinniartut namminneerlutik suliariaaseqarnissamik ajornakusoortunillu eqqarsartarnissamut piffissap ingerlanerani sungiusarneqassallutik.
- f) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq inuiaqatigiinnut avatangiiserisanut annertunerpaamik attuumassuteqalersillugu.

Oqaatsit, oqaasertat kulturilu sulinermi ataatsimoortinneqassapput, taamaalilluni ilinniartut oqariartaatsit, ilinniakkat attaveqatigiinnerullu akornanni erseqqarissumik atassuteqartitsisoqarneranik misigisaqassallutik. Tusarnaartarnej, atuartarnej attaveqatigiittarnerlu suliarineqassapput, ilinniartullu ataasiakkaat allattarissatigut oqaluttarissatigullu oqaatsitigut ineriartornerat oqaasiliortarnerallu salliutinneqassallutik. Sulinermi oqaatsit tassaapput tuluttut oqaatsit.

4.2 Suleriaatsit

Ilinniartitsissummik suliaqarnermi ilinniartitsissummi pingaarnertut ilinniakkat ilassutitullu ilinniakkat aallaavigalugit sammisanut arfineq marlunniit qulinut aaqqissuunneqassaaq. Pingaarnertut ilinniakkanik suliaqarnermi oqaasertat atuakkianeersut atuakkianeersuunngitsullu suliareqqaarneqarsimassanngillat Tuluillu Nunaanneersuussallutik. Holdini killiffimminni qaffassaasuni (B-miit A-mut) killiffik A aaqqissuunneqassaaq, ilikkagassat annertussusaat itisilerinissarluk piviusunngortikkumallugit minnerpaamik qulequttat tallimat ilaatinneqassapput.

Ilinniartitsissummi sulineq periutsillu atorneqartut assigiinngiaartinneqassapput toqqarneqarlutillu, taamaalilluni ilikkagaqartarnermi anguniakkat taparserneqassallutik. Suleriaatsimik toqqaaneq pisuni tamani assigiinngiaartitsinermik siuariartortitsinermillu periutsumik tunngaveqassaaq. Taamaammat ilinniartitsineq suleriaatsillu ilinniartitsisunit aqunneqarnerusut taarseriartuaarneqassapput ilinniartitsinermik suleriaatsinillu ilinniartunik nammineertitsinerusunik oqartussaaqataatitsinerusunik akisussaaqataatitsinerusunullu..

Ilinniartitseriaaseq ilinniakkat imarisaannut tunngatillugu assigiinngiaartinneqassaaq, ilikkagassatullu anguniakkanut naleqqussarneqassalluni, taamaalilluni atuagarsorluni, sulilluni misileraallunilu sulineq isiginiarneqassallutik. Ilinniartut assigiinngiaarnerat, ilikkaraqariaasiat pisariaqartitaallu annertuumik isiginiarneqassapput, ilinniartitseriaatsillu ilinniartut oqaatsinik ilinniarnernannik, qisuariartarnerannik ajornakusoortunillu eqqarsaasinnaanernannik siuariartortitsisut isiginiarneqassallutik.

Ilinniartitsissummi allattariarsorluni sulineq imatut aqqissuunneqassaaq oqaasertanik sammisanillu sulinerlut tapersiutaassalluni oqaatsinillu ilikkagaqartarnermut tapersiutaassalluni. Allattariarsorluni sulineq immikkut suliatut aamma ilanngunneqassaaq imatullu aqqissuunneqassalluni ilinniartut tuluit oqaasiinik nammineerlutik saqqummiisinnaanerata aammalu tuluttut ersarissumik, assigiinngiaartumik eqqortumillu oqalussinnaanerata siuariartortinneqassallutik. Allattariarsorluni saqqummiisinnaanermik ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq, ilinniartut naliliiffigineqarlutik nalunaarfigineqarnertik tunngavigalugu namminneq allataminnik naqqissuisinnaanissaannik sungiusarneqarlutik. Ilinniartitsinermit allalluni sulinerup ingerlasarnera, allariaatsit siunertamut naapertuuttut ilanngullugit, aamma suliaq naammassisaq taassumalu pitsaassusai suliarineqassapput. Allalluni suliat ilinniartumut naliliissummik kalerriutigineqarneranni, ilinniartup qanoq pitsannguisinnaaneranut erseqqissumik innersuussuteqartoqartassaaq.

4.3 It

Ilinniartut aallaqqaataaniilli it atorlugu suleriaatsinik ilinniartinneqassapput. It ilinniartitsinermit ilaavoq, aamma allalluni oqaluttariarsorlunilu attaveqatigiinnermut paasissutissiinermullu, paasissutissanik ujarlernermit aamma oqaatsitigut pisinnaasat inerisarnerannut misilerarnerannullu ikorfartuutitut atorneqassalluni. Oqaatsinik suliaqarnerup, It-p aamma suleriaatsit aqqissuunnerat imminnut ataqatigiinnerat ataatsimoortutut isigineqassaaq.

Ilinniartut atortussanik ilinniartitsissummut naapertuuttunik apersuusersuisumik ujarlernermit, immikkoortiterinermit toqqaanissamik paasissutissiinissamillu pisinnaasat inerisarneqassaaq. Ilinniartut tusagassiissutit digitaliusut attaveqatigiinnermut pingaaruteqassusiat ilisimasaqarfigilissavaat, tassuunakkut nunarsuaq tamakkerlugu aamma digitaliusumik ataatsimooqatigiiffinnut akisussaassuseqarlutik, apersuusersuillutik pissuserissaarnissamillu mianerinnillutik peqataasinnaaleqqullugit

4.4 Ilinniartitsissummi oqaatsit

Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartut ilinniartitsissumi oqaatsinik aammalu ilinniartitsissummi oqariaatsinik paasinnittarnerat atuisarnerallu aqqissuussamik ineriartortinneqarluni. Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartitsissutit siulianni oqaatsinik oqariaatsinillu ilinniartut piffissap ingerlanerani paasinnilluarsinnaatikkiartortillugit atuisinnaallu artikkiartortillugillu.

4.5. Ilinniartitsissutinut allanut atassuteqartitsineq

Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq piffissat ilaanni ilinniartitsissutit akornanni suliaqartoqartarluni ilinniartitsissutinilu ilisimasaqarfiulersunut sanilliutitsilluni. Ilinniartut tuluttut ilinniakkat ilaannik pissarsisarnermikkut ingerlatitseqqiisarnermikkullu oqaatsinik oqaluttariarsorluni allattariarsorlunilu atuisinnaaneq attuumassuteqarnermit tassani annertusassavaat. Tuluttoorneq ilinniartitsissummi ilinniakkat pingaarnerit ilassumillu

ilinniakkat aallaavigalugit ilinniartitsissummi ilianniakkat imarisaannik atussuteqartitsinermi suliarineqartussanik takussutissiinissamut paasinarsaanissamullu tapersiissaaq.

5. Nalilersuineq

5.1. Ingerlaavartumik nalilersuisarneq

Ilinniartut iliartitsissutini killiffii aallaqqaasiullugu misissuineq atorlugu nalersorneqassapput, ilinniarnerrullu ingerlanerani misilitsinnernik malitseqartinneqassalluni. Sammisat ataasiakkaat naammassereerneranni nalilersuisoqartassaaq, taamaalilluni ilinniartut ataasiakkaat ilinniartitsissutini killiffiup qaffasissusianik ineriartornermillu ersarissumik paasisaqassallutik, taamaalillunilu ilinniartitsinermi pissarsiat ataasiakkaarluni ataatsimullu qisuariaateqarnikkut annertusarneqassallutik. Ilinniartut ilinniartitsissummi ineriartornermik naliliinissamut sakkusaqarniassammata aammattaaq imminut nalilersorniarluni misilitsittoqartassaaq. Nalilersuinermi ilikkagassatut anguniakkat tunngaviussapput.

5.2. Misilitseriaatsit

Allattariarsorluni oqaluttariarsorlunilu misilitsittoqartassaaq.

Allattariarsorluni misilitsinneq

Allattariarsorluni militsinnernut tunngaviit marlunnut avinneqarput, tassanilu suliassat qitiusumiit suliaakkiissutigineqartassapput. Suliassat tamarmik misilitsinnerup aallartinnerani tunniunneqassapput. Misilitsinneq 5 tiiminik siviusussuseqarpoq.

Suliassat immikkoortuanni siullermi atortut ikiuutit atorneqassanngillat. 1 tiimip qaangiunnerani suliassat immikkoortuanni siullermi akissutit katersorneqassapput.

Suliassat immikkoortuisa aappaanni ilinniartut toqqarsinnaavaat eqimattakkaarlutik kisimiillutilluunniit piareersarniarnerlutik. Eqimattakkaarluni piareersarnermi suliassat oqallisigineqassapput, allattuisoqarsinnaavorlu. Tamatuma kingorna soraarummeertussat suliassaq ataasiakkaarlutik akisassavaat ataqatigiissumik allallutik saqqummiinermikkut.

Oqaluttariarsorluni misilitsinneq

Klassini ataasiakkaani militseriaatsit marluk ataaniittut akornanni ilinniarfiit toqqaassapput:

Misilitseriaaseq a

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi oqaasertat ilisimaneqartut atorlugit suliassat ilinniartut quleqautaasa ilaannut ataatsimut sammisamikkut attaveqartut tunngaviussapput. Misilitsinnermi atortussat, annertussuseqassapput quppernernik nalinginnaasunik 3-4-nik imaluunniit immiussatut tusarnaarneqartutut 9-12- minutsinik siviusussuseqartutut taakkuluunniit akuleriisinnerisut. Misilitsinnermi ilaapput saqqummiineq, oqaloqatigiinneq, oqaaseqatigiinnik paasinninneq atassuteqartitsinerlu.

Piareersarnissamat 60 minutsit missaanni piffissaliisoqassaaq, soraarummeertumullu ataatsimut soraarummeerneq 30 minutsit missaanni sivisussuseqassaaq.

Misilitseriaaseq b

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi oqaasertat ilisimaneqatsit atorlugit suliassat tunngaviussapput, annertussuseqassallutillu sammisanut ilinniarsimasanut ataatsimut atasut atorlugit quppernerit nalinginnaasut 10-15 missaanni. Misilitsinnermi ilaapput saqqummiineq, oqaloqatigiinneq, oqaaseqatigiinnik paasinninneq atassuteqartitsinerlu.

Piareersarnissamat 24 tiimit missaanni piffissaliisoqassaaq 24 tiiminilli sivikinnerunngitsumik, soraarummeertumullu ataatsimut soraarummeerneq 30 minutsit missaanni sivisussuseqassaaq.

Qupperneq nalinginnaasoq allaatigisanut tunngatillugu tassaavoq qupperneq naqinnernik akunneqsisikkamik 2400-nik imaqartoq, taallanut dramamullu tunngatillugu titarnerit 30-t, elektroniskimik tusagassiissutitigut atortunut tunngatillugu minutsit pingasut.

Qulequttat misilitsinnermut tunngavissanut ilaasut, ataatsimoorlutik ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniagassat matussusissavaat.

5.3 Naliliinnermi tunngaviit

Soraarummeertut suliaqarnerminni ilikkagassatut siunertanik qanoq malinnitsiginersut nalilersuinnermi nalilerneqassaaq.

Allattarissanik misilitsinnermi soraarummeertup tuluit oqaasiinik atuisinnaanerani, suliakkiissutigineqartunik paasinnissinnaanera tuluttullu allattariarsorluni saqqummiinnermi piginnaasai pingaartinneqassapput. Akissut tamarmiusummik ataatsimut naliliinikkut karakteriliisoqassaaq.

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi soraarummeertup kukkuneqanngitsumik eqqortumillu tuluttoorsinnaanera, nalilersuisinnaanera, oqaaseqatigiinnik siumut ilisimanngisanik nassuiaasiorsinnaanera atassuteqaateqartitsisinnaaneralu aammalu sammisami ilinniakkamik suliaqarnermi ilisimaligai pingaartinneqassapput. Aammattaaq nammineq isummaminik tunngavilersuutiminillu ingerlatitseqqiisinnaanera pingaartinneqassaaq. Soraarummeertup saqqummiinneranik ataatsimut nalilersuineq tunngavigalugu karakteriliisoqassaaq.